

A Cselekvés Iskolája

PEDAGÓGIAI DOLGOZATOK

Kiadja „A Gyakorló Polgári Iskola Könyvtára”

Igazgató: KRATOFIL DEZSŐ

Megjelenik tanévenként 3 könyvalakú füzetben,

Előfizetési ára egy tanévre 12 pengő.

Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola gyakorló iskolája.

Szeged, Boldogasszony-sugarút 8. szám.

Fejezetek a serdülés és ifjúkor lélektanából.

Példák és elemzések.

(Folytatás.)

(Kilencedik közlemény.)

[1. A hibák nevelési befolyásolásának elvei. — 2. Az alkalmi lopások és a nevelő szempontjai; — az impulzív egyéniség. — Gátlások létesítése és az erkölcsi belátás szerepe. — 3. A milieu hatásai és nevelői vonatkozásai. — Környezetváltoztatás, distanciálás. — Ifjúsági egyesületek. — 4. A lopás, mint más cselekvések eszköze. — 5. A lopás, mint más cselekvés része. — 6. A pszochapatiából vont tanulságok.]

1. Ha a lopásnak, mint lélektani jelenségnek eseteit boncolgatjuk, akkor könnyen felfedezhetjük annak sokféle fajtát és esetenként egymástól nagyon is eltérő indítóokait. Nagyon változatos és tarka kép áll előttünk ennek a gyermeki és fiatalkori hibának vizsgálatában épen úgy, mint bármely más rendellenességnek, bűnnek stb. szemléleténél is; fő feladatunk az volt előző közleményünkben, hogy a lopásnak főbb lélektani típusait megállapítsuk az egyéni esetek sokaságában. A főbb típusok megállapítása a *motivációnak*, azaz az előidéző okoknak és összetevőknek a feltárásán alapszik s így alapul szolgálhat annak a kérdésnek eldöntésére, vajjon, mit lehet és mit kell tennie a *nevelőnek* a lopások elleni küzdelemben? Mit érhetünk el a megelőzés és az utólagos javítás, a lelki »profilaxis« és lelki »higiéné« területein, — természetesen mindig a rendes, azaz normális egyéniségeket véve tekintetbe, akik e folyóirat olvasóinak szeme előtt lebegnek. Az alább következő

fejtegetésekben tehát nem szólunk a kleptománia, a pszichopata vagy beteg (pszichotikus) lelkialkat, vagy a gyengeelméjűség alapján bekövetkező cselekvésekről, az ilyen természetű lopási esetekről. Csupán az alkalmi tolvajlások érdekelnek bennünket, továbbá a »züllöttség« lelki kórképébe tartozó lopások a gyermek- és serdülőkorban, és különösen azok az esetek számíthatnak érdeklődésünkre, amelyekben a lopások nem »önmagukért« mennek végbe, — nem »öncélúak«, hanem más lelki szükségletekből erednek. — Bárminő lopási eseti vesz is azonban észre a nevelő és bármelyik mintájú lopásjelenségbe kíván is beleavatkozni, sohasem tévesztheti szem elől az egészséges lélektani szemléletnek azokat az *alapelveit*, melyekről egy előzetes közleményünkben megemlékeztünk. Ezek közül főképen kettőt emelünk ki: az egyik *alapelvünk* azt kívánja, hogy mindig az *egész személyiséget*, az egész egyéniséget vegyük figyelembe a cselekvés elbírálásánál, tudva, hogy minden cselekvésünk a személy testi-lelki egészébe van beleágyazva, annak egész múltjától és jelenétől függ; — a másik alapelv pedig azt követeli, hogy figyeljük meg azt a lelki *helyzetet* és *milieut*, amelyben a gyermek, illetőleg a fiatalkorú cselekvő személy van, mikor valamit tesz, vagy elhagy, mert a helyzet ismerete nélkül nem alkothatunk magunknak helyes képet az illetőnek *konkrét* viselkedéséről és igazi indítékairól.

2. Ha ebből a szempontból közelítjük meg a lopásoknak egyes eseteit, legelső helyen az *alkalmi* tolvajlások ötlenek szemünkbe. Említettük már, hogy az ilyen alkalmi lopásoknak pedagógiai kezelésében két esetet kell megkülönböztetnünk: az első az, mikor a gyermekben *még nem vált szokássá* a lopás, azaz egyéniségébe még nem szövődött bele oly erősen, nem »fixálódott«, nem rögződött még meg a rossz cselekvés hajlama olyan erősen, hogy valódi »szokásról« beszélhetnénk. Ezek az igazi »alkalmi« lopások és ezek nem is jelentenek még igazi veszedelmet a gyermek jellemének és jövőjének alakulása szempontjából. Ezeknél az eseteknél a *megelőzésre* kell elsősorban gondolni. A közmondásnak igaza van: sok esetben »az alkalom szüli a tolvajt«, (helyesebben: a lopást) és így az alkalmak eltávolításával megelőzhetjük a későbbi kísértéseket és lopásokat. Ha tehát a nevelő azt a tapasztalatot szerzi, hogy a gyermek »hajlamos« a tiltott tárgyak eltulajdonítására, akkor e hajlam kifejlődésének azzal véghat elébe, hogy nem teszi ki kísértéseknek a gyermeknek amúgy is esendő (labilis) természetét. A gyermek- és ifjúkorban ugyanis a cselekvési lefolyások szerkezete még nem szilárdult meg annyira, mint a felnőtt korban s ezért minden fejlődésben levő egyéniség többé-kevésbé esendő (labilis). A nevelői bölcsesség parancsolja tehát nekünk, hogy kíméljük meg a fiatal lelkeket a rájuk nézve túlságosan erős ingerektől, vagyis kísértésektől.

Szükséges azonban, még pedig épen az alkalmi lopásokra hajlamos gyermekeknél még más két szempontra is ügyelnünk. Az egyik a *gyakorlásnak, vagy edzésnek (trenirozásnak)* a szempontja. A helytelen cselekvések elleni küzdelemben ugyan is a gyermeket ellenállásra kell készíteni, vagyis arra, hogy kísértéseit le bírja győzni; ez pedig legalkalmasabban akkor valósul meg, ha a gyermeket *próbára tesszük*. E próbatételek üdvös hatásainak azonban vannak bizonyos előfeltételei. Ilyenek pl., hogy a próbatétel a gyermek előzetes tudomásával történjék, tehát kellő nevelői felvilágosítás után, — továbbá: a kísértésnek nem szabad túlságosan erősnek lenni, vagyis tekintetbe kell vennünk a gyermek teherbíró képességét. Tudjuk, hogy vannak u. n. »*impulzív*« *egyéni*»ségek, kiknek jellegzetessége az, hogy az alkalmiszzerű inger azonnal vágyat kelt bennük s felhívja őket a vágy rögtöni kielégítésére, anélkül, hogy időt engedne nekik meggondolások, gátlások közbeiktatására. Nagyfokú impulzivitás egyenesen pszichopátiát jelent, — annak egyik típusa. (Az impulzivitást nem szabad összetéveszteni a »rövidzárlati cselekvéseknek« azokkal az eseteivel, mikor a gátlás nélküli cselekvést egy nagy *indulat, pl.* harag idézi elő). A gyermek- és ifjúkor általános lelki állapotát nem csupán az esendőség (labilitás) jellemzi, hanem az impulzivitás is, azaz: az első alkalmiszzerű ösztönzés, impulzus uralma az egész személyiségen. Minthogy minden gyermek és ifjú többé-kevésbé impulzív, érthető náluk az alkalmi lopások nagy valószínűsége, sőt gyakorisága; viszont a nevelő ebből a körülményből azt a gyakorlati következtetést vonja le, hogy meg kell előzni a gyermek hibázását és *gyakorolni* kell őt abban, hogy *gátlásokat* iktasson a vágy és a végrehajtás mozzanatai közé.

A gyakorlás mellett és azt megelőzően kell gondoskodnunk ily megfelelő *gátlásokról* is. Erkölcsi gátlásoknak, — a lopás esetében — azokat a meggondolásokat és érzelmi hatásokat nevezzük, amelyek alkalmasak a vágy kielégítésének elhalasztására vagy teljes megakadályozására, esetleg kárpoztására. Ilyen meggondolások a gyermekben a korai szoktatásból, — a »nem szabad« tudatából, — és az erkölcsi belátásból erednek. A családi és iskolai nevelés egyik legfontosabb feladata mindenfajta (helyes) gátlásokat keletkeztetni a gyermek lelkében, anélkül természetesen, hogy e gátlások végül elnyomjanak minden szabad cselekvést és kezdeményező képességét. A nevelés nem vezethet sem általános gátoltságra, sem általános gátolatlanságra. A helyes gátlásoknak az *erkölcsi belátás* útján történő meggyökereztetésének tehát a gyakorlást meg kell előzniök, — egyúttal teljesen a gyermek korához, felfogóképességéhez és értelmességéhez kell alkalmazva lenniök, — és végül hatásosoknak is kell lenniök. Ez az utóbbi kellék annyit jelent, hogy nem elegendő a lopás erkölcsi helytelenségét, megvetendő és

rossz voltára elvont okoskodásokkal rámutatni, hanem törekedni kell a növendékben *szuggesztív* hatással bizonyos lelki »megrendülést« keltetni, képzeletét és érzéseit is mozgásba hozni, hogy a lopás erkölcsi rútságát valóban átérezze. Ily szuggesztív hatást különösen a valláserkölcsi nevelés indítékai, a példák elemzése (züllött gyermekek sorsa), a lopás társadalom- és jogellenes természetének kidomborítása, stb. szoktak keltetni, kapcsolatban a gyermekek igazságérzésével.

3. Különös meggondolásokra készítetik a nevelőt a lopásnak és a *milieunek* összefüggése s ebből az összefüggésből levonható tanulságok is. Ha a fiataalkorú büntetettek statisztikáját bármely országban áttekintjük, nyomban feltűnik előttünk két dolog: az egyik az, hogy a leggyakrabban az összes bűnesetek közül épen a lopás fordul elő általában, — másrészt pedig az, hogy a bűnözők általában a zilált, felbomlott vagy züllött családokból, a nyomortanyák gyermekeiből. — szóval a meg nem felelő, vagy abnormis környezetből (*milieuből*) rekrutálódnak. A milieu és a bűnözés tehát egymással szorosan összefüggenek; igaz ugyan, hogy nem *minden* gyermek válik züllötté vagy tolvajjá a rossz milieuban, hanem csak azok, akik a rossz hatások iránt *fogékonyak*; mégis az esetek igen nagy száma a milieu döntő hatása mellett bizonyít. A milieu ugyanis oly *helyzetekbe* hozza a gyermeket és fiataalkorút, — olyan ingereket és felhívójellegű hatásoknak teszi ki őt, — hogy vágyik kielégítésére a közvetlen és legkönnyebb útnak csak a lopás látszik számukra (vagy más erkölcstelen cselekvés). A helyzetnek és a milieunek hatásait a nevelő sohasem választhatja el a növendékben rejlő eredeti fogékonyságoktól, hajlamoktól; ez utóbbiak s a milieu csak *együttesen* szolgálhatnak a növendék viselkedésének magyarázatául. Ebből a szempontból tekintve, a nevelő helyes ítéletalkotása nem könnyű feladat, mert az egyéni (átöröklött) hajlamok és fogékonyságok homályos szerepét nem mindig tudjuk világosan kielemezni és a milieu-hatásoktól különválasztani. Mindazonáltal tagadhatatlan a milieunek nagy, sőt döntő hatása a gyermek életére és cselekvéseire. Ha ezeket a meggondolásokat a lopások eseteire alkalmazzuk és felőlük pedagógiai következtetéseket vonunk le, akkor a következő feladatok állhatnak előttünk:

A gyermeknek meg nem felelő vagy egyenesen romlott milieuból való *eltávolítása*, a *környezetváltoztatás* egyik legfontosabb eszköz lehet a gyermek általános megjavítására, vagy megmentésére. Ahol a környezet romlott, erkölcstelen, ott a gyermek eltávolítása sürgető szükségesség. Tudjuk, hogy ez igen sok, vagy a legtöbb esetben fölülmulhatatlan nehézségekbe ütközik. Ilyen esetekben sokszor annvit mégis elérhetünk, hogy a növendéket a környezettől legalább gondolatban vagy érzelmi szempontból »*distanciáljuk*«, — bizonyos *lelki eltávolodást* és szembenállást igyekszünk benne keltetni saját milieu-

jével szemben, — megkíséreljük őt egy magasabb erkölcsi nézőpontra emelni, honnan tárgyilagosan tekintheti a körülötte levő embereket, világot és önmagát. Hasonlóképen *törekedhetünk* »lazítani« azt a kapcsolatot, amely a gyermek és a rossz példaadás között van s amely őt mintegy belekergeti a bűnbe, a lopásba; ezt a hatást is szuggesztívnek mondhatjuk s azért hasonló szuggesztív ráhatásokkal kell ellene dolgoznunk. A kapcsolatok lazábbá tétele, vagy felbontása látszik szükségesnek a fiatalkorúak *bandáinak* rossz hatásaival szemben is. A kapcsolatok lazábbá tételére, a distanciálásra akkor törekszik a nevelő, ha a környezetváltoztatás gyakorlatilag megvalósít hatatlan vagy igen nagy nehézségekbe ütközik. Ilyenkor legálább »lelki« környezetváltoztatást igyekszünk elérni.

Hathatós segítséget nyerhetünk végül az *ifjúsági egyesületekben* is, melyek a gyermek társas hajlamainak és a közösségben való közreműködés vágyának megfelelnek. Ha pl. a serdülőkorban szokásos »egyesületesdit«, a gonosz csínyekre, és lopásokra való titkos szöveikezéseket fel tudjuk cserélni a cserkészettel, vagy valamely vallásos társulattal, mely a gyermek tevékenységi és társulási hajlamainak megfelel, — már sokat nyertünk a nevelés érdekében. A kalandvágyból eredő »romantikus« lopásokat, fiatalkorúak »betörőbandáit« és csínytevőseit úgy javítjuk meg és tesszük hatástalanokká, hogy *pót-lőkiegészítésekről* gondoskodunk az eredeti helytelen kielégülések helyett. Maga a kalandvágy sajátos serdüléskori és ifjúkori lelki jelenség, amelyet teljesen elfojtani úgysem lehet; legjobb, ha annak energiáit »kanalizáljuk«, azaz »levezetjük«, oly cselekvési területre irányítjuk, amelyek nem ellenkeznek a normális és helyes élet céljaival. Ez történik meg a cserkészetben, vagy más hasonló egyesületekben.

4. A fiatalkori »bandák« és szövetekezések gondolata már átvezetett bennünket azoknak a lopásoknak a pedagógiájára, amelyek nem a bírásvágyból erednek, hanem valamilyen más forrásból. A lopásnak igazi, alapvető rugója és indítéka a bírásvágy; ez működik, minden észszerűség nélkül a kleptomániában; de ugyanaz a bírásvágy tevékeny a hasznossági lopásokban is, melyeknek jelentése szintén a (közvetett) bírásvágy kielégítésében van. (Pl. ha a pénzt azért lopja el a gyermek, hogy rajta édességet vásároljon). A hasznossági lopásokhoz hasonlóak bizonyos szempontból azok az esetek is, amelyekről e helyen kívánunk bővebben szólni, t. i. mikor az ellopott tárgy (pénz, vagy más) és maga a lopás is csak *eszköz gyanánt szolgál* egy más természetű vágy, szükséglet kielégítésére. Ide tartoznak a féltékenységből, — a menekülés vagy bosszúállás vágyától, — vagy bármely más kielégítetlen vágyból eredő lopások, amelyek nyilvánvalóan nem közvetlenül a birtoklási vágyból fakadnak, hanem egészen másképen kell őket értelmeznünk. A lopás mechanizmusa, lepergése, külső cselekvésformá-

ja a fentebb említett esetekben is ugyanaz, mint a valódi, azaz közvetlenül a bírásvágyból eredőknél, — csak a forrása más és a lepergéséhez hozzátartozik, hogy nem igazi kielégítése az eredeti vágynak, hanem csak pótkielégítés vagy kompenzáció. (V. ö. 8.-ik közleményünknek 6.-ik esetét, a féltékenység hatása alatt elkövetett lopást).

Az ide tartozó esetek száma igen nagy és a pedagógus jól teszi, ha éles határvonalat húz a bírásvágyból eredő és a kielégítés végett történő lopások között. A bírásvágy a gyermek- és ifjúkorban erős és heves; a vágyak kezdetben csak a pillanatnyi impulzus alakjában jelentkeznek s a gyermek csak később tanulja meg, hogy vágyaik kielégítését sokszor el kell hallasztanunk, vagy elnyomnunk, esetleg pótkielégítésekkel kell őket lecsillapítanunk; — kezdetben azonban a gyermek érzéki és impulzív lény, csakis érzéki vágyai vannak. Innen érthető, hogy az első lopásoknak rendszerint édességek, nyalánkságok a tárgyai és a lopáscselekvés lefolyása gátolatlan, impulzív jellegű. Később keletkeznek csak olyan lopások, a nagygyermekkor és főként a serdüléskor idejében, melyeknek már nem a bírásvágy az igazi oka, hanem más, pl. hiúság, féltékenység, dacosságból eredő bosszúállás, stb. Az ilyen természetű lopások esetén a nevelő természetesen nem szorítkozhat egyszerű tüneti kezelésre, — azaz voltaképpen nem is a lopás elleni küzdelem a fő gondja, hanem az a *rendellenesség, amelyből a lopás tulajdonképpen ered*. Ha megszüntetjük az okot, meg fog szűnni az okozat is. A pótkielégüléssel lopások esetén tehát a fejszét valóban »a fa gyökerére kell tennünk«, ha igazi eredményt akarunk elérni.

5. Sokszor a lopás nem »önálló« cselekedet, — nem »ön-cél« s nem pusztán a bírásvágy vagy egyéb vágyak kielégítésének pusztá eszköze gyanánt szerepel, — hanem mint egy *más cselekvésnek önállótlán része*. Ilyen esetekben találunk egy fő, uralkodó cselekvéssort, és neki mintegy alárendelt más mellék-cselekvéseket; ez utóbbiak az előbbinek szükséges kiegészítő részei. Így láthatjuk a cselekvéseknek ezt a kétféle fajtáját pl. a *csavargásban* megtestesülve. A fő tevékenység, a fő viselkedésforma itt a szökés és csavargás (vagabondage); de ezzel szükségszerűen együtt szokott járni a koldulás, lopás, esetleg hazudozás és más egyéb hibák is. A csavargás, mint életforma, magában foglal más hasonló rendellenes tevékenységeket és ezek között a lopás a leggyakoribb, — épen úgy, mint a legtöbb lopás mintegy szervesen maga után vonja a hazugságot; a lopást ugyanis el kell titkolni. Hasonlóképpen gyakran együtt szokott járni az ifjúkorban és a felnőtt életszakaszban egyaránt ez a két bűn: lopás és némi rendetlenség, szexuális eltévelyedések. Tilos és rendetlen szerelmi viszonyok hányszor váltak már okaivá fiatal emberek sikasztásainak! Hányszor vezetett már a züllöttségnek mindenféle más.

alakjára a szerelmi szenvedély! Ezek is azoknak az eseteknek a számát szaporítják, melyeknél a lopás nem »önálló« tevékenység, hanem egy más, fölébe rendelt cselekvéssorozatnak kiegészítő része.

Az ilyen lopások elbírálásánál a nevelő ugyanazokat a szempontokat tartja szem előtt, mint amelyeket a pótselekvéses lopásnál kiemeltünk. Egy fontos különbséget azonban nem feledhet el a lélekbúvár ezeknél az eseteknél, azt t. i., hogy az utóbbi esetben *nem* pótló cselekvés a lopás, hanem valódi lopás, azaz saját külön motivációja van, pl. az éhség kielégítése. Ennek a különbségnek figyelembe vételével egyébként a lopást mint olyan alárendelt jelentőségű cselekvést fogjuk fel, mely valószínűleg megszűnik akkor, *ha a főcselekvést megszüntetjük*. Ha a gyermeket sikerül a csavargástól megóvni, vagy abból kigyógyítani, akkor a vele kapcsolatos lopások is természetes úton megszűnnek, minthogy nincs rájuk szükség. Hasonlóképen vélekedhetünk a fiatalkori rabló vagy lopásra szövetkező bandák dolgában is, bár ezeknél a lopás gyakran önálló célkitűzés gyanánt szerepel, nem csupán alárendelt szükségesség gyanánt. Ha a lopásra szövetkeznek a fiatakorúak, akkor a nevelő két irányban törekszik javító hatást kifejteni: egyik a rendellenes társulásnak felbomlasztása és mással való helyettesítése, — a másik magának a lopásnak megszüntetése. Ha a fiatakorú társulásnak általában csak csínytevés, vagy kalandkeresés a célja, akkor a helyzet ismét másképpen alakul: az ilyen esetekhez kapcsolódó lopásokat úgy kell tekinteni, mint a serdülőkor kalandvágának és élményéhségének kifejeződéseit és ennek megfelelően kell eljárni, — úgy, ahogyan erről fentebb megemlékeztünk (V. ö. 3. pont).

6. *A pszichopatiának tanulmányozásából is meríthet a nevelő tanulságokat az egészséges és normális gyermek lelki irányítására.* Tudjuk, hogy a súlyos pszichopatia esetei erősen megközelítik az elme- és kedélybajok területét és ezért nem nélkülözhetik az orvosi beavatkozást, — ha másért nem is, akkor a diagnózisnak, a baj felismerésének okáért. Még inkább szükség van az orvosra a baj kezelése végett. Ha így áll is a dolog, a pszichopátia egyes fő típusait a nevelőnek is ismernie kell, mert belőlük a normális lelki életre is sok következtetés vonható. Ezeknek oka az, hogy a pszichopatia egyes típusai és a pszichopátia egész területe nincs szigorúan körülhatárolva, hanem fokozatos átmenetek mutatkoznak széles sávban az egészséges, normális lelki élet felől is a pszichopátia felé, — és ebből a súlyos lelki betegségek felé. Ez más szóval annyit jelent, hogy a pszichopata típusoknak egyik-másik vonása előfordulhat a még »normálisnak« tekinthető egyénekben is, vagy a típus tulajdonságok összesége, alapja mutatkozik meg kezdetleges, halvány állapotban az egészséges gyermekben. Ily kezdődő vagy alacsony fokú pszichopátia jelenségei mellett a ne-

velő és lélekbúvár nem mehet el közömbösen és gyanútlanul; és lopási eseteikben vissza kell mennie egészen a pszichopata lelki alkat végső elemeire, mert csak ezek ismerete alapján foghat hozzá a bajok igazi okainak eltávolításához. Említettük már (v. ö. 8-ik közleményünket, 6. pont), hogy a pszichopata egyéniségnek fő fogvatkozásait a kedélyhiányban, a túlzott ön-érvényesítési hajlamban, a lelki szilárdság hiányában és a túlságos sugalmazhatóságban, a fantáziás hazudozásban és még néhány más alaptulajdonságban kell megpillantanunk. Ezek is oly tulajdonságok, melyek előmozdíthatják általában a normálistól eltérő viselkedést és ennek keretén belül a lopást is. Például ilyen az állhatatlanság. — vagyis a lelki szilárdság (Halt) hiánya, amely az ifjúkori szélhámosságoknak egyik legfőbb előidézője; a szélhámosságok, hazugságok mellett természetesen a lopás beletartozik az állhatatlanság következményeinek sorába. A túlzott önérvényesítés, feltűnni vágyás, a szép ruhákban való díszelgés vágya, a többnek látszani, feltűnni vágyás, a költekezés vágya: mindezek sajátosan jellemzik a serdülő és ifjúkor lelkületét és egyben azt a veszedelmes hajlamosítást, amely magasabb fokon és súlyosabb formában a pszichopatiának egyik kiemelkedő típusa. Hogy ezekből a vágyakból is számos lopás származhatik, az nem kétséges azok előtt, akik a pusztaság felszín alatt a lelki életnek mélyebb történéseit keresik. Az ilyen természetű lopásokat tehát általában a pszichopatia egyes típusainak tanulmányozása felől kell megközelítenünk. Világos azonban mindezekből, hogy az ilyen természetű lopásokban szenvedők gyógyítása nem helyezhető egy síkra a többivel; a pedagógus a végső lelki rugóig törekszik előnyomolni, — tehát a pszichopatiából ismert alaptulajdonságig, — és ennek megjavítását tűzi ki célul, ha az egyáltalában lehetséges. Sajnos, ez a törekvés nem minden esetben vezet kellő eredményre. A kedélytelenség, (vagyis az erkölcsi érzéseknek, főképen a szeretetnek) súlyos hiánya pl. oly tulajdonságnak látszik, mely kezdettől fogva változatlanul adva van és ezért alig, vagy egyáltalán nem javítható. Itt legfeljebb külső fegyelmezést érhetünk el, de a lelki alkat megváltoztatását nem remélhetjük. Még inkább így áll a helyzet az állhatatlanoknál, kiknek száma a serdülés korában jellegzetesen nagy, mert bizonyos állhatatlanság (labilitás) a fejlődő és átmeneti állapotban levő gyermeknek és fiataloskorúnak szükségképi tulajdonsága. Ettől a múltó és értelmetlen állhatatlanságtól jól meg kell különböztetni azt az állhatatlanságot, amely állandó és mély és amelyet az egyén átvisz magával a felnőtt korba: ez az utóbbi már nem fejlődési jellegzetesség, hanem jellembeli fogvatékoság és sok bajnak forrása, többek között a lopásoknak is. Súlyos esetekben, vagyis ha igazi pszichopatiáról van szó, akkor a lopások és más tünetek esetében nem elégedhetünk meg a külső fegyelmezéssel, az életmód szabá-

lyozásával, — hanem zárt intézeti felügyeletre és hosszabb nevelésre kell javaslatot tennünk, mint általában sok pszichopátánál. A normális gyermekek nevelésében természetesen a helyzet nem ilyen súlyos. Említettük már, hogy a normális gyermeknél inkább csak a pszichopátiából merített ismeretek hasonlóságára (analógiájára) kell támaszkodnunk. Ezeknél ugyanis a kezdődő vagy halványan jelentkező fogyatékoság még nem tekinthető súlyosnak, épen ezért teljes reménnyel tekinthetünk a javulás elé.

A javítás és gyógyítás módszerei e tekintetben minden ide tartozó esetben egyformák: nem a tüneti kezelésre kell törekedni (lopás), nem csak a tünetet kell eltávolítanunk, — nem is ezt tekintjük fő feladatunknak, — hanem ismét az egyéniség alaphibáját kell célba venni. Hogyan történik ezek alapján a túlzottan önérvényesítő vágyaknak, az állhatatlanságnak, a nagyfokú szuggesztibilitásnak, a kedélytelenségnek és az erkölcsi érzések hiányának kellő nevelése és javítása, ez oly kérdés, amellyel e helyen már nem foglalkozhatunk. Erről esetleg egy későbbi közleményünk fog számot adni, melyben a patológiának (a kóros elváltozások tanának) néhány alapgonddatára fogjuk felhívni a nevelők figyelmét.

Dr. Várkonyi Hildebrand.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA.

Magyar nyelv és irodalom.

Petőfi: Az Alföld.

II. osztály.

Óravázlat.

I. Számonkérés.

1. Tömörkény István: Beszélgetés.

2. Írásbeli: tanyai élmény (a címet minden tanuló maga állapítja meg).

II Ráhangelés.

Petőfi: „Kiskunság“ c. költeményének felújítása. Petőfi az Alföld szépségeinek felfedezője.

III. Célkitűzés.

Gyönyörködés Petőfivel az Alföld szépségeiben.

IV. Tárgyalás.

1. A költemény bemutatása.